

Salaš, Milan

Příspěvek ke studiu neolitické broušené industrie

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. [271]-273

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109601>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MISCELLANEA ARCHAEOLOGICA

Příspěvek ke studiu neolitické broušené industrie. Ve sbírkách pobočky Jihomoravského muzea v Moravském Krumlově se nacházejí dva kamenné broušené artefakty, které si z typologického a funkčního hlediska zaslouží bližší pozornosti. Oba nástroje představuje poměrně málo častá varianta sekerek — kopytovitá sekerka se svislým ostřím. Frekvence výskytu tohoto typu artefaktu je tak mizivá, že S. Vencl jeho nálezy z Čech orientačně evidoval a z Moravy některé podchytil.¹

Popis nálezů:

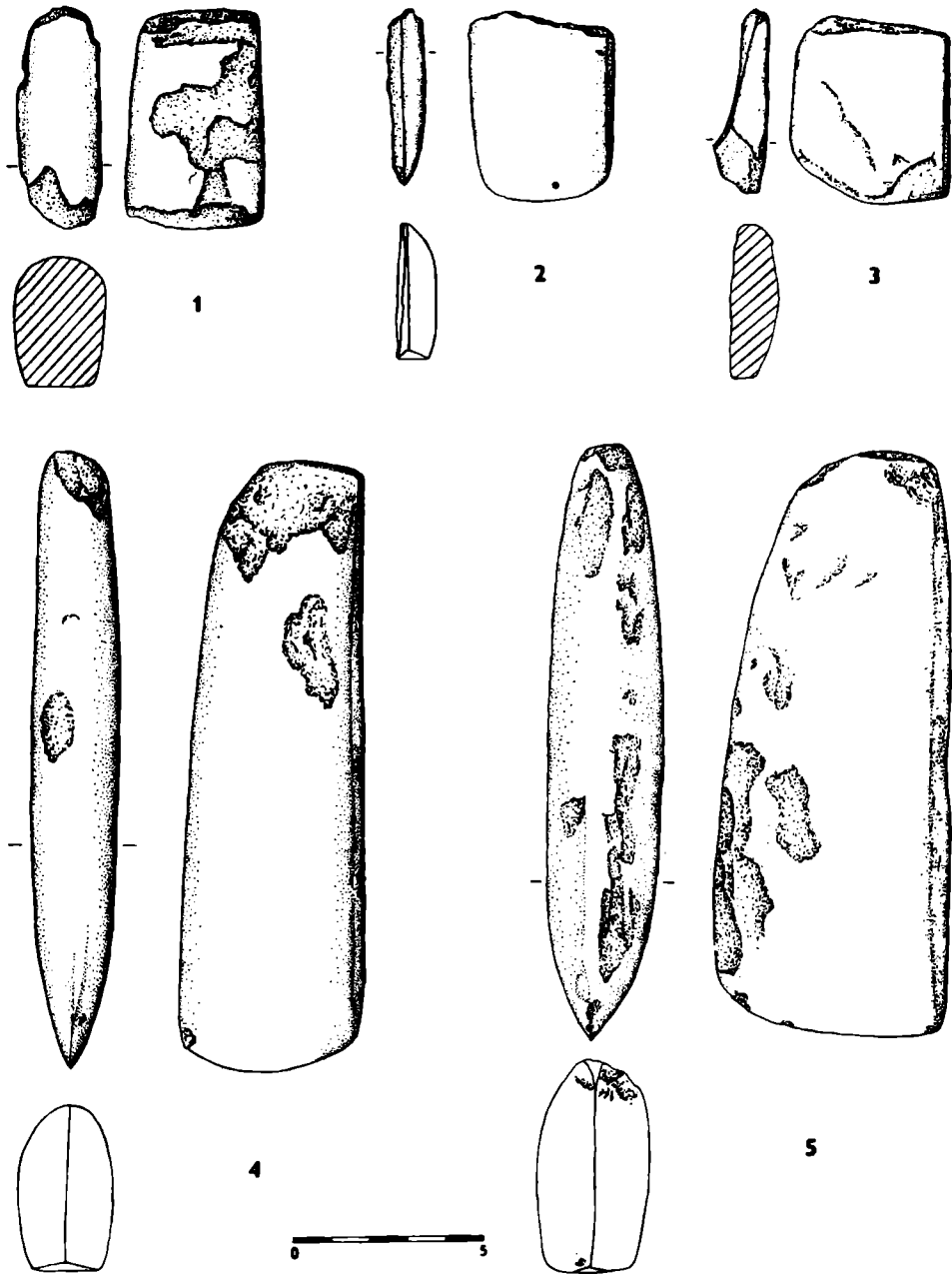
1. Kopytovitá sekerka se svislým ostřím v příčném profilu při podstavě zúžená a v bokorysu snižená k týlu. Slabě příčně konvexní podstavu tvoří místy ještě zvětralý povrch suroviny. Rovněž boky i hřbet jsou lokálně nevybroušeny se stopami po tvarování odbíjením, zvláště pak týlová část nese známky této hrubší technologie. Kvalitně vybroušené ostří je v bokorysu mírně asymetrické tak, že předsunutá část (špiče) je při hřbetě. Po celém povrchu se nacházejí jemné, všesměrné stopy po broušení. Šedo-zelená břidlice s vybroušenou bílou až tmavě žlutou horninou na pravém boku; foliační plochy jsou orientovány kolmo na podstavu. Ad 164 mm, aš 22 mm, av 49 mm, vlastní úhel ostří 24°, úhel úklonu ostří v bokorysu 3°, váha 335 g. Inv. č. 3186, obr. 1: 4.

2. Méně kvalitně vypracovaná kpytovitá sekerka se svislým ostřím zúžená při podstavě a snižená v bokorysu k týlu. V nárysu se k týlu výrazně bilaterálně zužuje. Na bocích i hřbetě jsou stopy po odbíjení, tyl zčásti obroušen a zčásti tvořen stejně jako lokálně podstava zvětralým povrchem suroviny. V bokorysu asymetrické ostří s předsunutou částí u podstavě nese pracovní stopy. Patinovaná šedo-zelená břidlice s foliačními plochami kolmými na podstavu. Ad 156 mm, aš 30 mm, av 61 mm, vlastní úhel ostří 37°, úhel úklonu ostří v bokorysu — 8°, váha 540 g. Inv. č. 2983, obr. 1: 5.

Oba artefakty pocházejí z neolitických sídlišť v okolí Vedrovic (o. Znojmo). Zatímco druhá sekerka byla získána povrchovým sběrem, první byla nalezena v rozrušeném sídlištním objektu v poloze „Za dvorem“. Tento objekt obsahoval pravděpodobně pouze materiál kultury s moravskou malovanou keramikou a mladší pravěké nálezy. Poněvadž je však na tomto sídlišti bohatě zastoupena i kultura s lineární keramikou, je nutno s ohledem na povahu řadových sídlištních objektů zachovat v otázce datování těchto sekerek rezervované stanovisko.

Takový postoj neztrácí svoji aktuálnost ani v případě třech dalších exemplářů kopytovitých sekerek se svislým ostřím, které byly zjištěny na sídlišti kultury s moravskou

¹ S. Vencl, Kamenné nástroje prvňích zemědělců ve střední Evropě, SbNM XIV 1960, 29—30, pozn. č. 205; *tjž.*, Hromadné nálezy neolitické broušené industrie z Čech, PA LXVI 1975, 53 pozn. č. 7

Obr. 1. Kopytovité sekery se svislým ostřím. Těšetice—Kyjovice, okr. Znojmo, obj. 4 (1—2), obj. 61 (3); Vedrovice, okr. Znojmo, sídlištní objekt (4), povrchový sběr (5). (Kresba M. Salaš.)

malovanou keramikou u Těšetic—Kyjovic (obr. 1: 1—3).² I když se tyto artefakty dochovaly jen ve fragmentech, podobné jako v Bylanech,³ jejich typologická determinace se opírá o extrémně vysoké hodnoty relativní výšky. Dva zlomky pocházejí z objektu 4 (inv. č. L—1162, L—1187) a třetí byl nalezen v příkopu (inv. č. L—3535). Ačkoliv oba objekty datuje materiál do staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou,⁴ nelze vzhledem k přítomnosti kultury s lineární keramikou na lokalitě považovat výskyt kopytovité sekerky se svislým ostřím v mladoneolitickém prostředí stále za prokázány.⁵ Nekompromisní datování těchto nástrojů i do mladšího neolitu umožní až uzávěřený náleзовý celek nebo alespoň monokulturní sídliště moravské malované keramiky.

Otázky funkce tohoto specifického artefaktu se poprvé správně dotkl A. Rieth. Podtrhl, že jde o dřevozpracující nástroj, ale bližší funkční vymezení jakožto hoblíku zůstalo nepotvrzenou hypotézou.⁶ Také tvrzení S. Vencla, že tyto nástroje sloužily funkčně jako sekery, se nemohlo opřít o výsledky trasologického studia.⁷ Oporu pro funkční klasifikaci kopytovitých sekerok se svislým ostřím poskytují tedy až druhý vedrovický artefakt (inv. č. 2983), na němž lze makroskopicky pozorovat nepřilíhající výrazné pracovní stopy ve směru diagonály: s podstavou svírají směrem k týlu ostrý úhel. Iím je potvrzeno sekerovitě uplatnění těchto artefaktů, neboť tento druh pracovních stop je pro nástroje sekerovitě funkce příznačný.⁸

Obě kopytovité sekerky se svislým ostřím mají v bokorysu asymetrické ostří. Ze vzájemné orientace pracovních stop a úklonu ostří u druhého artefaktu vyplývá, že tento nástroj byl používán jako tesařská sekerka k drobnějším a jemnějším dřevobráběcím úkonům („širočina“). Za předpokladu, že i první sekerka byla používána v pracovním procesu a že oba artefakty byly upevněny podstavou k topírku, sloužila tato sekerka vzhledem k asymetrii svého ostří naopak k hrubším dřevařským pracím („porážka“).⁹

Zatím však by striktně formulované závěry o funkci této varianty sekerok byly předčasné. Bude nutno potvrdit dalším výzkumem jejich sekerovitou funkci a ověřit, zda skutečně v rámci takto vymezeného pracovního poslání nebyly více specializovány.

Milan Salaš

К изучению неолитической шлифованной индустрии. Путем сбора подъемного материала в селищных объектах культуры с моравской расписной керамикой вблизи Ведровиц-Забрдовец и Тешетич-Кийовиц (район Зноймо) были получены копытовидные топорики с вертикальным острием (рис. 1: 1—5). Из-за наличия культуры с линейной керамикой на обоих местонахождениях считается спорным относить их к позднему периоду неолита. На топорице, найденном вблизи Ведровиц-Забрдовец (рис. 1: 5) были обнаружены топорищные рабочие следы. На основании асимметрии острия и направления рабочих следов можно полагать, что этот инструмент служил для тонкой обработки дерева, между тем как второй инструмент использовался скорее при более грубых рабочих действиях (рис. 1: 4).

Перевел А. Бранднер

Ein Beitrag zum Studium der neolithischen geschliffenen Industrie. Von einer Oberflächensammlung und aus einem Siedlungsobjekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik bei Vedrovice, Bez. Znojmo, und auch aus einer Siedlung derselben Kultur bei Těšetice-Kyjovice, Bez. Znojmo, stammen Funde von Schuhleistenkeilen mit senkrechter Schneide (Abb. 1: 1—5). Wegen der Anwesenheit der Kultur mit Linearkeramik auf beiden Lokalitäten ist jedoch die Datierung dieser Beile in das jüngere Neolithikum stets streitig.

Auf der bei der Oberflächensammlung in Vedrovice gewonnenen Art (Abb. 1: 5) wurden Artarbeitspuren festgestellt. Aus der Asymmetrie der Schneide und der Richtung der Arbeitspuren kann man urteilen, dass dieser Artefakt zu einer feineren Holzbearbeitung diente, wogegen das zweite Beil aus Vedrovice (Abb. 1: 4) eher zu gröberen Arbeitvorgängen verwendet wurde.

Übersetzt von R. Tichý

² Děkuji doc. dr. V. Podborskému, CSc., za komplexní zpřístupnění souboru broušené industrie z této lokality a za laskavé svolení k publikaci materiálu.

³ T. Velimský, Neolitické broušená kamenná industrie z Bylan, neubl. dipl. práce, Brno 1969, 52.

⁴ V. Podborský, Neolitické a halštatské sídliště u Těšetic-Kyjovic na Moravě, PA LX 1969, 577—581; *tjž*, Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou, SIA XVIII 1970, 238—241; *tjž*, Šest let terénního archeologického výzkumu neolitického a halštatského sídliště v „Štárnách“ u Těšetic-Kyjovic, SPFFBU E 18—19, 1973—74, 12—21; *tjž*, Hlavní výsledky z Těšetic-Kyjovic za léta 1964—1974, SPFFBU E 20—21, 176—177.

⁵ S. Vencl, SbNM XIV 1960, 30

⁶ A. Rieth, Geschliffene bandkeramische Steingeräte zur Holzbearbeitung, PZ XXXIV—XXXV, 1949/50, 232.

⁷ S. Vencl, op. cit., 30.

⁸ S. A. Semjonov, Pervobytnaja tehnika, MIA 54 1957, 157—164.

⁹ S. A. Semjonov, op. cit., 159; T. Velimský, op. cit., 133.